Oulu-lehti 13.4.1978

Panu

Potkapekka ajastaan edellä

Sanomalehdet ovat kertoneet, että eräät pikkulinturaukat ovat erehtyneet kevään merkeistä ja rientäneet Pohjolan hangille, mutta kukaan ei ole kertonut, että potnapekat tulivat jo kuukausi sitten. Uskokaa tai älkää, minä uskon, sillä sen kertoi minulle mies, jossa ei ole vilppiä, ainakaan kun on kysymys potnapekasta: yliopiston eläintieteen museon hoitaja Eino Erkinaro, viisaustieteen tohtori ja dosentti. Dosentti sanoo, että potnapekat totisesti yllättivät hänetkin ja että eräällä viisaalla miehellä, jota hän kutsui potnapekka-alan ammattilaiseksi, meinasivat mennä kaikki tieteelliset teoriatkin sekaisin. Siis 6. maaliskuuta jo. . .

Minä puolestani kerroin tohtorille, että olin löytänyt muistiinpanoistani sivun varsinaista vanhaa oululaista potnapekkatietoa. Se sivu on entisen Oulun koulun pojan Artturi Vuorimaan muistelmista ja luvun otsikkona "Vähäisiä välähdyksiä Oulusta". Kirjailija Vuorimaa huomauttaa aluksi, että jos joku sanoo olevansa Oulusta eikä tiedä potnapekasta, hän on taatusti myöhäissyntynyt oululainen, ei ainakaan avojalkainen ("paljasjalkainen" tekstissä on tietysti Artturin muistivirhe vuosikymmenien jälkeen). Potnapekka-nimeä ja nimen ikää lie yritetty monestikin selvittää, mutta ei onnistu. Artturi muistaa, että koulutoveri Einari Gråsten, sittemmin pankinjohtaja Eino Hevonpää, joka oli Oulun lyseon seitsemännellä, kun hän, Artturi, tuli ensimmäiselle, kertoi, kun he vanhoina äijinä muistelivat, että tuo perhonen oli potnapekka jo silloin, kun Einari tuli Lyseoon. Ja se tapahtui nollanolla.

Artturi V. jo tietää, että kirjanoppineet kutsuivat potnapekkaa koskikorennoksi — plecoptera. Eino E., joka siis tänäkin keväänä oli ensimmäisenä oululaisena vastaanottamassa potnapekkoja, kertoi, että näitä otuksia on kahta sorttia. Ensimmäinen joka ilmestyy pörräämään Merikosken voimalaitoksen patoluukkujen tienoille, on se, jonka latinalainen nimi on taeniopteryx nebulosa. Se on isokokoinen, naaras vielä paljon suurempi kuin uros. Mutta sitten, tavallisesti kolmisen viikkoa myöhemmin, tulee se toinen, jonka naaras tosin sekin on isompi kuin uros, mutta silti pienempi kuin edellisen uros. Vuorimaa käyttää kohteliaana miehenä isoa kirjainta sekä suomen- että latinankielisessä nimessä. Tohtorimme puolestaan jatkoi: "Hänen nimensä" — siis sen pienemmän "pekan" — "on capnia atra". Persoonapronomini tuli puheeseen ilmeisesti aivan etsimättä!

Valtaelukka on silti keveemmälläkin tuo isokokoinen laji. Kysäisin sitten vielä, mitä tarkoittanee muistiinmerkintäni paikallisesta avviisista 4. 4. 1965: botnia plecoptera. Kuulin, että lahko, heimo, on tuo plecoptera, mutta että "botnia" taitaa kyllä olla runoilua. Tulimme sitten kuitenkin molemmat sellaiseen tulokseen, että jos joskus "aikojen aamuna" toiskieliset oululaiset tai kolmaskieliset, latinistit, ovat antaneet tuollaisen nimen, niin siitähän se olisi voinut lähteä vaikka — potnapekka. . . oulun kielellä.

Kuka keksii vielä viisaamman selityksen?